

створення однієї із самих потужних у технічному відношенні армій із наявністю принципово нових видів зброї.

Висновок

Таким чином, в теперішній час спостерігається смертельна схватка між національними і наднаціональними структурами, перемога однієї із них буде направляти розвиток планети на певний період і визначати характер Нового Світового Порядку, який здатний забезпечити як поступальний розвиток людства, так і скочування його в стан кризи та аномії.

Мирошниченко Наталія,

кандидат юридичних наук, доцент,

професор кафедри кримінального права

Національного університету «Одеська юридична академія»

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАГАЛЬНОЇ ЧАСТИНИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА УКРАЇНИ

Анотація. Розглядаються питання щодо проблем Загальної частини кримінального права України та шляхів удосконалення кримінального законодавства України. Пропонується уточнення деяких положень, а саме: підстави кримінальної відповідальності, поняття та класифікації злочинів, кримінального проступку, поняття суб'єкту злочину, доповнення видів умислу та уточнення деяких заходів впливу на неправомірну поведінку.

Ключові слова: підстава кримінальній відповідальності, злочин, класифікація злочинів, проступок, склад злочину, його елементи та види, заходи впливу на неправомірну поведінку.

Аннотация. Рассматриваются вопросы о проблемах Общей части уголовного права Украины и путей усовершенствования уголовного законодательства Украины. Предлагается уточнить некоторые положения, а именно: основание уголовной ответственности, понятие и классификацию преступлений, понятие уголовного проступка, понятие субъекта преступления, дополнить виды умысла, а также уточнить некоторые меры воздействия на неправомерное поведение.

Ключевые слова: основание уголовной ответственности, преступление, классификация преступлений, проступок, состав преступления, его элементы и виды, меры воздействия на неправомерное поведение.

Summary. The author examines the problems of the General part of criminal law of Ukraine. Several proposals were made to elaborate grounds of criminal liability, the concept and classification of crimes and criminal offenses, the concept of the offender as well as addition of intent types and clarification of measures to influence the misconduct.

Key words: grounds of criminal liability, crime, its elements and types, classification of crimes, offense, measures to influence the misconduct.

Вступ

В теорії загальної частини кримінального права є ряд положень, які потребують подальшого наукового осмислення та обґрунтування, а також законодавчого закріплення. Так, вчення про злочин та склад злочину завжди було в

центрі уваги науковців. Воно має відношення практично до всіх інститутів кримінального права. Вчені досі продовжують сперечатися про те, яка з ознак злочину є основною: суспільна небезпека або кримінальна протиправність. В чинному кримінальному законодавстві закріплено матеріально-формальне визначення злочину, робиться акцент на вчинення особою суспільно небезпечного і кримінально-протиправного діяння [1]. Тому ознака суспільної небезпеки є первинною, а кримінальна протиправність є юридичним вираженням (закріпленням) суспільної небезпеки. Суспільна небезпека полягає в тому, що діяння заподіює шкоду або створює реальну загрозу заподіяння шкоди, охоронюваним кримінальним законом суспільним відносинам. Поняття злочину об'єднує в собі соціальну та юридичну характеристики. Суспільна небезпека відноситься до оціночних понять, визначають характер і ступінь суспільної небезпеки. Характер суспільної небезпеки – це її якісний критерій, а ступінь суспільної небезпеки – кількісний критерій суспільної небезпеки. Ступінь суспільної небезпеки визначається характеристикою конкретного посягання, а саме місцем, способом, обстановкою його вчинення, ступенем реалізації злочинного наміру, особливу роль відіграють заподіяні злочином наслідки. Встановлення протиправності відбувається під час правотворчості, тому визнання певного діяння протиправним являє собою офіційне визнання діяння суспільно небезпечним з боку держави. Законодавець поставив під охорону кримінального закону лише найбільш важливі суспільні відносини, яким заподіюється істотна шкода в результаті злочинних посягань.

У кримінально-правовій літературі продовжується дискусія стосовно малозначності діяння (ч. 2 ст. 11 КК), Якщо це діяння не є злочином, то виникає питання: що ж це таке? Законодавець вказує на «формальні ознаки будь-якого діяння», що через малозначність не становить суспільної небезпеки. Тобто, це діяння не є злочином, тому що немає не тільки необхідного рівня суспільної небезпечності, але і кримінальної протиправності. Частина друга ст. 11 КК потребує уточнення. Малозначність діяння може бути або іншим правопорушенням, або аморальним проступком.

Ступінь суспільної небезпеки дозволяє класифікувати злочини за їх тяжкістю, дає можливість розмежувати злочини з іншими видами правопорушень. Проблема класифікації злочинів досі актуальна.

§ 1. Злочин та класифікація злочинів

У теорії кримінального права і в законодавстві виділяють кілька критеріїв класифікації (категоризації) злочинів, кожен з яких має певне значення для диференціації кримінальної відповідальності і покарання. Так, більшість учених стверджує, що Особлива частина Кримінального кодексу України побудована за родовим об'єктом. Однак, ряд розділів Особливої частини КК об'єднують в собі не тільки однорідні, а й тотожні злочини, що посягають на охоронювані законом відносини. Тому можна стверджувати, що злочини в Особливій

частині КК систематизовані не тільки за родовим об'єктом, але й в деяких розділах і за видовим об'єктом. Наприклад, на особистість (родовий об'єкт) посягають злочини, передбачені законодавцем у розділах 2, 3, 4 Особливої частини КК, кожен із розділів має свій видовий об'єкт. На громадську безпеку (родовий об'єкт) посягають злочини, передбачені законодавцем у розділах 9, 10, 11 Особливої частини КК; кожен із розділів також вказує на окремі видові об'єкти. У більшості розділів Особливої частини КК злочини об'єднані за родовими об'єктами, наприклад, злочини проти власності (розділ 6), проти довкілля (розділ 8), проти правосуддя (розділ 18) та інші. Класифікація злочинів за родовими та видовими об'єктами надає можливість правильно визначити коло порушених суспільних відносин, відшукати необхідну кримінально-правову норму і кваліфікувати злочин за безпосереднім об'єктом, який є складовою частиною видового чи родового об'єктів.

Злочини можна класифікувати за суб'єктами: злочини, що вчиняються загальним або спеціальним суб'єктом. Наприклад, підробка документів приватною особою кваліфікується за ст. 358 КК, а вчинення подібних дій службовою особою тягне відповідальність за ст. 366 КК (службове підроблення). Тобто ознаки спеціального суб'єкта впливають на кваліфікацію. Спеціальним суб'єктом визнається особа, наділена додатковими ознаками поряд з віком і осудністю. Наприклад, службова особа, яка вчинила злочин у сфері службової діяльності, або військовослужбовець, який вчинив злочин проти встановленого порядку несення військової служби (відповідно, розділи 17 і 19 Особливої частини КК). Спеціальних суб'єктів можна класифікувати за різними підставами, найчастіше виділяють спеціальних суб'єктів за їх соціальною роллю і правовим становищем, за фізичними властивостями суб'єкта і його демографічними ознаками, за стосунками суб'єкта з потерпілим, за родинними стосунками, за службовим положенням і професійною діяльністю. В законодавстві, поряд із загальним визначенням спеціального суб'єкта, звертається увага лише на один вид спеціального суб'єкта – службову особу (ч.3 та ч.4 ст.18 КК). Якщо в кримінально-правовій нормі вказані ознаки спеціального суб'єкта, їх встановлення є обов'язковим.

Крім того, враховуються вікові особливості суб'єкта злочину (ст. 22 КК), а саме загальний вік суб'єкта (16 років), та знижений вік (14 років). При кваліфікації та індивідуалізації відповідальності і покарання також звертається увага на неповнолітніх та повнолітніх суб'єктів злочину. За деякі злочини передбачений підвищений вік суб'єкта. Так, за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність може притягатися до кримінальної відповідальності тільки повнолітній (ст. 304 КК), за постановлення суддею завідомо неправосудного вироку лише суддя, тобто особа, що досягла 25-річного віку (ст. 375 КК). При характеристиці потерпілого від злочину враховується не тільки неповнолітній (до 18 років), але і малолітній вік (до 14 років) потерпілого.

Поряд із віком та осудністю, необхідно доповнити визначення суб'єкта злочину такою ознакою як обмежена осудність, тому що не тільки осудні, але і

обмежено осудні особи можуть бути притягнені до кримінальної відповідальності, вони також є суб'єктами злочинів. Крім того, слід звернути увагу на такі види осудності як вікова та спеціальна осудність, вони також впливають на індивідуалізацію кримінальної відповідальності та покарання.

В літературі обговорюється питання про визнання юридичних осіб суб'єктами злочинів. КК України було доповнено окремим розділом «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб». Законодавець звертає увагу на уповноважену особу (фізичну особу), яка діє в інтересах юридичної особи.

За формою вини злочини класифікують на умисні та необережні. Умисними визнаються злочини, при здійсненні яких суб'єкт усвідомлює суспільно-небезпечний характер своїх дій, передбачає можливість чи неминучість настання наслідків, бажає або свідомо допускає їх настання. Умисні злочини класифікують і за видами вини, вони можуть бути вчинені з прямим або непрямим умислом. За ступенем конкретизації злочинних намірів умисел може бути визначеним, невизначеним або альтернативним, а за часом виникнення – заздалегідь обдуманим, раптово виниклим або афектованим. Так, афектований умисел впливає на суспільну небезпечність діяння, стан афекту передбачений як обставина, що пом'якшує покарання, а в деяких випадках він є ознакою окремого складу злочину (наприклад, ст. 116 КК) [3]. Ці різновиди умислу впливають на кваліфікацію злочинів, тому їх також слід визначити в ст. 24 КК. Необережними визнаються злочини, що здійснюються особами, які передбачають суспільно-небезпечні наслідки своїх дій, але легковажно розраховують на їх ненастання або запобігання (злочинна самовпевненість), або не передбачають наслідки від своїх дій, хоча повинні були і могли їх передбачити (злочинна недбалість), тобто виділяється два види необережної форми вини. Від злочинної недбалості слід відрізняти казус (невинне заподіяння шкоди), в такому випадку особа не тільки не передбачала наслідків від своїх дій, але і не повинна була та не могла їх передбачити. Вважаємо за необхідне визначити в кримінальному законодавстві казус (невинне заподіяння шкоди) та доповнити КК статтею 25-1. Казус виключає вину та кримінальну відповідальність.

У теорії кримінального права виділяють групу злочинів, які можуть бути вчинені зі складною (подвійною) виною. У цьому випадку відношення суб'єкта до діяння і наслідків не збігаються, особа вчиняє умисне діяння, а ставлення її до наслідків є необережним, наприклад, умисне тяжке тілесне ушкодження, що спричинило смерть потерпілого (ч. 2 ст. 121 КК). В деяких випадках саме діяння ще не є злочинним, а стає таким лише тоді, коли настають суспільно небезпечні наслідки, наприклад, порушення правил безпеки дорожнього руху, якщо вони спричинили смерть потерпілого (ст. 286 КК). Видається доцільним закріпити на законодавчому рівні поняття складної (подвійної) вини, яка також впливає на кваліфікацію злочинів.

Злочини можна класифікувати за ступенем їх завершеності на незакінчені і закінчені злочини. У процесі кваліфікації незакінчених злочинів необхідно по-

силання на ст. 14 (готування до злочину) або ст. 15 КК (замах на злочин) та на відповідну статтю Особливої частини КК. Закінчений злочин кваліфікується лише за статтею Особливої частини КК.

Найбільш поширеною є класифікація за ступенем суспільної небезпеки, яка закріплена в ст. 12 КК України 2001 року. Критеріями цієї класифікації є ступінь суспільної небезпеки злочину і типова санкція [2]. В чинному КК України виділені злочини невеликої, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі, кожна із зазначених груп має свою типову санкцію. Однак, ця класифікація зазнала певних змін в 2011 році у зв'язку з гуманізацією відповідальності за правопорушення у сфері господарської діяльності. Позитивно оцінюючи гуманізацію законодавства у сфері господарської діяльності, не можемо погодитися із змінами, внесеними до ст. 12 КК, тому що ця стаття Загальної частини КК про класифікацію злочинів має відношення до всіх розділів Особливої частини КК, а не тільки до злочинів у сфері господарської діяльності. Законодавець доповнив типові санкції таким видом покарання як штраф. Але штраф є найменш суворим видом покарання, тому в системі покарань він вказаний першим, тоді як позбавлення волі – найбільш суворий вид покарання, розташований у самому кінці системи покарань, їх не можна об'єднувати в одній типовій санкції в якості основних альтернативних видів покарання, як це зроблено в типових санкціях за тяжкі та особливо тяжкі злочини (у редакції 2011 року).

Після набрання чинності нового Кримінального процесуального кодексу України, нарізла необхідність у подальшому реформуванні кримінального законодавства України. Необхідно внести зміни до ст. 11 КК, перейменувавши її в «Поняття кримінальних правопорушень і їх види», визначити поняття кримінального правопорушення та його види: злочин і кримінальний проступок.

Щодо кримінального проступку можна зазначити наступне: до кримінальних проступків слід віднести деякі види злочинів невеликої тяжкості, а також деякі адміністративні делікти, що мають судову юрисдикцію і не є управлінськими. Отже, під кримінальним проступком слід розуміти вид кримінального правопорушення, який має знижений рівень (ступінь) суспільної небезпеки, за який може бути призначено покарання, не пов'язане з обмеженням або позбавленням волі, а засудження за кримінальний проступок не тягне за собою судимості. Впровадження категорії кримінального проступку дозволило би спростити конструкцію багатьох інститутів кримінального права, уточнити підстави їх застосування, а також спростити процесуальний порядок розслідування і розгляду у суді цієї категорії правопорушень. Ця категорія кримінального правопорушення не повинна увійти в класифікацію злочинів, тому що має самостійне значення [4].

Відповідно, під злочином слід розуміти такий вид кримінального правопорушення, що характеризується підвищеним рівнем (ступенем) суспільної небезпеки, тобто заподіє або може заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі, за який може бути призначено покарання у

вигляді обмеження або позбавлення волі. При засудженні за цей вид правопорушення (злочин) настає такий негативний наслідок як судимість. Поряд із загальним поняттям злочину, пропонуємо визначити види одиничних злочинів (простий, триваючий, продовжуваний, складний). Простий злочин характеризується одним діянням, одним наслідком, має єдину форму вини та посягає на один об'єкт. Триваючий злочин розпочинається дією або бездіяльністю суб'єкта і далі продовжується безперервно, протягом певного часу до його припинення, наприклад, незаконне носіння або зберігання вогнепальної зброї. Продовжуваний злочин вчиняється декількома тотожними діями об'єднаними єдиним умислом, які в цілому утворюють єдиний злочин. Складний злочин утворюється двома або більше злочинними діями, кожне з яких, якщо оцінювати його окремо, утворює самостійний злочин, але в силу їх органічної єдності вони складають один злочин, передбачений однією статтею КК України.

Якщо до КК України буде введено поняття кримінального проступку, то необхідно внести зміни і до класифікації злочинів (ст.12 КК). Так, злочином невеликої тяжкості слід визнавати діяння, що мають невеликий ступень суспільної небезпеки, за які може бути призначено покарання у вигляді штрафу в розмірі від трьох до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, арешту, обмеження волі або позбавлення волі строком до двох років. За злочини середньої тяжкості можливе призначення покарань у вигляді штрафу від п'яти до десяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, обмеження або позбавлення волі строком до 5 років. Тяжкі та особливо тяжкі злочини у типовій санкції повинні містити лише такий основний вид покарання як позбавлення волі, відповідно за тяжкі злочини – до 10 років позбавлення волі, а за особливо тяжкі злочини – понад 10 років позбавлення волі або довічне позбавлення волі. Останні дві категорії злочинів (тяжкі та особливо тяжкі), що мають підвищений ступінь суспільної небезпеки, не повинні допускати застосування штрафу, як основного виду покарання, оскільки цей вид покарання є найменш суворим і може бути призначений лише за злочини невеликої або середньої тяжкості, як альтернативний іншим видам основних покарань. Відносно ж тяжких та особливо тяжких злочинів штраф може бути лише додатковим видом покарання, що призначається поряд з таким основним видом покарання як позбавлення волі [4]. Таким чином, класифікація злочинів за ступенем суспільної небезпеки має велике значення для формування окремих інститутів кримінального права, для кваліфікації злочинів та визначення видів і розмірів покарань у санкціях статей Особливої частини КК.

§ 2. Склад злочину та його види

Класифікація і кваліфікація злочинів – не тотожні поняття, але тісно пов'язані між собою. Під кваліфікацією злочинів розуміють точне встановлення відповідності вчиненого винним суспільно небезпечного діяння ознакам конкретного складу злочину, що закріплені в кримінальному законі [6]. Перш за все необхідно уточнити підставу кримінальної відповідальності (ст. 2 КК), якою

слід вважати вчинення суспільно небезпечного діяння, яке містить склад кримінального правопорушення (склад злочину або склад кримінального проступку). Кожен елемент та вид складу злочину впливає на кваліфікацію.

Матеріальним складом прийнято вважати такий склад, при конструюванні якого обов'язковими ознаками об'єктивної сторони є не тільки суспільно небезпечне діяння, а й суспільно небезпечний наслідок і причинний зв'язок між ними. При цьому зазначені ознаки закладені в конструкцію кримінально-правової норми. Тому, якщо не настане зазначений в законі наслідок, злочин буде вважатися незакінченим, що відіб'ється на кваліфікації злочину і мірі покарання. У таких випадках, поряд зі статтею Особливої частини КК слід вказувати статтю 14 (готування до злочину) або ст. 15 (замах на злочин) Загальної частини КК.

Формальним складом злочину називають склад, який визнається закінченим з моменту вчинення суспільно небезпечного діяння, наслідки та причинний зв'язок в такому складі є факультативними ознаками.

Усічений склад є різновидом формального складу, він також не вимагає настання суспільно небезпечних наслідків, але в усіченому складі момент закінчення злочину переміщується на стадію готування або замаху, прикладами злочинів з усіченим складом можуть бути розбій, бандитизм, погроза вбивством.

Отже, в залежності від виду складу по конструкції такі ознаки об'єктивної сторони як суспільно небезпечні наслідки і причинний зв'язок можуть бути обов'язковими або факультативними ознаками конкретного складу злочину. Суспільно небезпечне діяння (дія або бездіяльність) завжди є обов'язковою ознакою складу злочину. Такі ознаки об'єктивної сторони як місце, час, спосіб, обстановка, знаряддя, засоби вчинення злочину стають обов'язковими лише тоді, коли на них вказується у законі (в диспозиції конкретної статті Особливої частини КК). У цих випадках їх встановлення є обов'язковим і впливає на кваліфікацію злочину. Наприклад, без встановлення способу вчинення розкрадання неможливо визначити кваліфікацію за формами розкрадання (крадіжка – таємне заволодіння майном, грабіж – відкрите заволодіння майном, шахрайство здійснюється шляхом обману або зловживання довірою і т.д.)

Об'єкт злочину, як зазначалося раніше, не тільки дозволяє класифікувати злочини у розділах Особливої частини КК (родовий і видовий об'єкти), а й визначає кваліфікацію злочинів (безпосередній об'єкт). Особа може посягати відразу на декілька об'єктів, але правильно кваліфікувати вчинене можливо лише після уточнення, який із безпосередніх об'єктів є основним, а який – додатковим. Так, при розбої основним об'єктом є відносини власності, а додатковим – здоров'я потерпілого, тому розбій віднесений до злочинів проти власності. При вбивстві з корисливих мотивів основним об'єктом є життя людини, а додатковим – відносини власності, оскільки вбивство віднесено до злочинів проти життя та здоров'я особи.

Важливе значення для кваліфікації ряду злочинів має і предмет злочину, хоча він може бути і відсутнім. Якщо ж предмет зазначений у диспозиції статті,

то його необхідно встановлювати, оскільки він може істотно вплинути на кваліфікацію злочину. Наприклад, якщо предметом контрабанди є отруйні або сильнодіючі речовини, вчинене кваліфікується за ст. 201 КК, якщо ж предметом контрабанди будуть наркотичні засоби або психотропні речовини, то ці дії кваліфікуються за ст. 305 КК. Це положення також потребує уточнення, хоча йдеться про конкуренцію загальної та спеціальної норм. Але слід звернути увагу на те, що всі інші злочини, де предметом є отруйні чи сильнодіючі речовини (крім ст. 201 КК), знаходяться в розділі 13 Особливої частини КК, тобто за місцем знаходження злочинів, де предметом є наркотичні, психотропні речовини, їх аналоги та прекурсори.

Ознаки суб'єктивної сторони складу злочину (вина, мотив, мета і емоції) також впливають на кваліфікацію злочинів. Вина завжди є обов'язковою ознакою будь-якого складу злочину. Вітчизняне законодавство стоїть на позиціях суб'єктивного ставлення. Як зазначалося раніше, злочини можна класифікувати на умисні і необережні, а також такі, що здійснюються зі складною (подвійною) виною. Коли вирішується питання про кваліфікацію злочинів, необхідно насамперед визначити, як впливає форма вини на кваліфікацію злочинів. У КК є такі норми, в яких можуть бути вказані відразу дві форми вини, або тільки одна форма вини. Наприклад, суб'єктивна сторона розголошення державної таємниці (ст. 328 КК) може характеризуватися як умисною (прямий і непрямий умисел), так і необережною (злочинна самовпевненість або злочинна недбалість) формою вини. Такі злочини як крадіжка, грабіж, розбій здійснюються тільки з умисною формою вини. Вбивство може бути як умисним (ст. 115 КК), так і необережним (ст. 119 КК), службова недбалість (ст. 367 КК) – тільки необережним злочином. У деяких злочинах іноді присутні відразу дві форми вини. Так, суб'єкт може умисно порушити правила безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту, але при цьому з необережності поставитися до настання наслідків у вигляді смерті (ст. 286 КК). Мотив, мета і емоції частіше виступають в якості факультативних ознак суб'єктивної сторони злочину, однак якщо вони прямо вказані в законі або маються на увазі (впливають зі змісту закону при його тлумаченні), їх також необхідно встановлювати. Наприклад, у кваліфікованому складі умисного вбивства вказані корисливі та хуліганські мотиви, расова, національна або релігійна нетерпимість (мотиви) або мета приховування іншого злочину, тому їх встановлення є обов'язковим для кваліфікації за ч. 2 ст. 115 КК. У ст. 116 КК законодавець звертає увагу на вчинення вбивства в стані сильного душевного хвилювання (емоційний стан суб'єкта).

Викладене підтверджує те, що об'єктивні і суб'єктивні ознаки складу злочину мають значення для кваліфікації кожного окремо взятого злочину. Класифікація і кваліфікація злочинів доповнюють одне одного, сприяючи правильному застосуванню кримінального закону.

З вченням про злочин та склад злочину пов'язаний інститут співучасті, який також потребує деяких уточнень. Так, вважаємо за необхідне відокреми-

ти від видів співучасників положення ч. 6 і 7 ст. 27 КК, та визначити окремо поняття причетності до злочину. Причетність до злочину – це суспільно небезпечне, кримінально-протиправне, винне діяння суб'єкта злочину, яке хоча і пов'язане з вчиненням іншою особою злочину, не перебуває з ним у причинному і винному зв'язку, але перешкоджає своєчасному його попередженню, припиненню, або розкриттю. Причетність не є співучастю, тому її потрібно визначити в окремій статті КК [5].

§ 3. Деякі заходи впливу на неправомірну поведінку

В розділі 14 «Інші заходи кримінально-правового характеру» поряд із примусовими заходами медичного характеру, передбачено примусове лікування щодо осіб, які вчинили злочини, та мають хворобу, що становить небезпеку для інших осіб. Вважаємо, що стаття 96 КК потребує уточнення та доповнення, а саме: примусове лікування необхідно застосовувати також до хронічних алкоголік, наркоманів і токсикоманів, які вчинили злочини, тому що вони теж є суспільно небезпечними, якщо вони відмовляються від добровільного лікування [5].

До інших заходів кримінально-правового характеру також віднесена спеціальна конфіскація, яку за правовою природою необхідно відрізнити від конфіскації майна як виду додаткового покарання. Спеціальна конфіскація полягає у примусовому безоплатному вилученні у власність держави грошей, цінностей та іншого майна у випадках, визначених в КК. Спеціальна конфіскація може бути застосована не тільки за корупційні злочини. Необхідно узгодити положення про спеціальну конфіскацію та поняття речових доказів (ст. 98 КПК).

До заходів впливу на неправомірну поведінку неповнолітніх слід віднести примусові заходи виховного характеру та покарання. Якщо неповнолітня особа вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості та її виправлення можливе без застосування покарання, суд може звільнити неповнолітнього від кримінальної відповідальності або від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру У ч. 2 ст. 97 КК передбачене застосування примусових заходів виховного характеру до осіб, які не досягли віку кримінальної відповідальності, тобто осіб, які не є суб'єктами злочинів. Цю категорію осіб не можна притягувати до кримінальної відповідальності, тому заходи впливу повинні бути іншими, наприклад, це можуть бути заходи безпеки (соціального захисту). До них не можна застосовувати положення ч. 3 ст. 97 КК, яка має відношення до неповнолітніх суб'єктів злочину.

Пропонуємо внести зміни до ст. 98 КК, а саме: доповнити перелік видів покарань, що застосовуються до неповнолітніх таким видом покарання як обмеження волі для осіб, що досягли 16-річного віку, оскільки цей вид покарання є менш суворим, ніж позбавлення волі. Необхідно узгодити зміст статті 56 КК зі статтею 100 КК щодо обмеження віку, з якого можуть бути застосовані громадські роботи, а саме: доповнити ч. 3 ст. 56 КК вказівкою на те, що громадські роботи не можуть призначатися особам, які не досягли шістнадцяти років, як це зазначено в ч. 1 ст. 100 КК. Крім того, вважаємо за необхідне виключити з

ч. 2 ст. 98 КК такий вид додаткового покарання, як позбавлення права обіймати певні посади, залишивши лише можливість позбавляти неповнолітніх права займатися певною діяльністю. Щоб займати певні посади особа повинна мати спеціальну освіту, частіше за все, це повнолітня особа – спеціальний суб'єкт злочину [5]. Метою покарання для неповнолітніх повинне бути не тільки виправлення та запобігання вчиненню ними нових злочинів, але й перевиховання засуджених.

Потребує уточнення зміст статей 61 та 79 КК, необхідно узгодити положення цих статей стосовно жінок, що мають дітей віком до 14 років та 7 років. Так, в ст. 61 КК встановлено, що обмеження волі не застосовується до жінок, що мають дітей у віці до 14 років, а ст. 79 КК надає право суду у разі призначення покарання у виді обмеження волі жінкам, які мають дітей віком до семи років, звільняти їх від відбування покарання у вигляді обмеження волі. Вважаємо, що до жінок, які мають дітей віком до 14 років (в тому числі до 7 років) доцільно застосовувати покарання у виді обмеження волі, по-перше тому, що цей вид покарання менш суворий ніж позбавлення волі, а по-друге, такі жінки зможуть спілкуватися з дітьми під час відбування покарання у виді обмеження волі [5].

Висновки

Проаналізувавши кримінальне законодавство України, можна дійти до висновків про те, що воно потребує подальшого удосконалення. Спираючись на наукові дослідження, вважаємо за необхідне доповнити та уточнити деякі законодавчі положення, а саме: уточнити підставу кримінальної відповідальності, види кримінальних правопорушень, класифікацію злочинів, їх види, визначитись із кримінальним проступком, доповнити поняття суб'єкта злочину ознакою обмеженої осудності, доповнити ст. 24 КК іншими видами умислу, визначити поняття причетності до злочинів.

Кримінально-правовий вплив на неправомірну поведінку суб'єктів злочину може бути виражений в окремих формах реалізації кримінальної відповідальності, в тому числі в такому заході примусу як покаранні, а для неповнолітніх – ще і в примусових заходах виховного характеру. Механізм впливу залежить від особливостей застосування тих чи інших заходів, які також потребують уточнення та удосконалення.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний кодекс України: чинне законодавство із змінами та допов. на 1 вересня 2016 року: Офіц. текст. – К.: Алерта, 2016. – 192с.
2. Кривоченко Л. М. Класифікація злочинів за ступенем тяжкості у Кримінальному кодексі України: монографія. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 120 с.
3. Кримінальне право України. Загальна частина: текст лекцій: Закон. Злочин. Відповідальність / Туляков В. О., Мирошниченко Н. А., Балобанова Д. О.; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2014. – 128 с.
4. Кримінальний проступок у доктрині та законодавстві: монографія / За заг. ред. В. О. Тулякова. – Одеса: Юридична література, 2012. – 424 с.

5. Мирошніченко Н. А. Пропозиції щодо вдосконалення кримінального кодексу України / Н. А. Мирошніченко // Вісник Академії правових наук України. – 2015. – № 5. – С. 176–181.
6. Навроцький В. О. Основи кримінально-правової кваліфікації. – Київ: Юрінком Інтер, 2006. – 704 с.

Балобанова Дар'я,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДИНАМІКА КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ЩОДО ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ПРАВОСУДДЯ

Анотація. Аналіз динаміки кримінального законодавства щодо відповідальності за злочини проти правосуддя дозволяє визначити основні тенденції розвитку відповідного розділу Особливої частини КК України 2001 р. та виявити певні вади формулювання норм кримінального закону.

Ключові слова: динаміка, кримінальне законодавство, правосуддя, злочини проти правосуддя, тенденції законотворчості.

Аннотация. Анализ динамики уголовного законодательства об ответственности за преступления против правосудия позволяет определить основные тенденции развития соответствующего раздела Особенной части УК Украины 2001 г. и выявить некоторые недостатки формулировки норм уголовного закона.

Ключевые слова: динамика, уголовное законодательство, правосудие, преступления против правосудия, тенденции законотворчества.

Summary. The analysis of dynamics of the criminal legislation on responsibility for crimes against justice allows to determine the major trends in the relevant section of the Criminal Code of Ukraine, 2001, and to identify certain defects in formulation of criminal law norms.

Key words: dynamics, criminal legislation, justice, crimes against justice, the trends of law-making.

Вступ

Загальний динамізм соціального розвитку обумовлює існування динаміки в усіх явищах, що його наповнюють. Не становить виключення й система права, щодо якої динаміку можна спостерігати як в цілому, так й стосовно окремих галузей права, які її утворюють. Це дає підстави стверджувати про наявність динаміки кримінального права, яку ми визначаємо як форму існування положень кримінального права, яка володіє власною структурою, має складний циклічний характер і пов'язана з іншими соціальними явищами і процесами, та яка в інтегрованому вигляді відображає особливий стан цілеспрямованого внутрішнього і зовнішнього розвитку і функціонування системи кримінального права [1, с. 392–399].

Досліджуючи динаміку крізь призму чотирьох її обов'язкових характеристик (одиниці, часових відносин, просторових відносин та напрямку), можна провести аналіз динаміки кримінальної відповідальності за будь-які злочини.